Секція. Банківська справа

Буряк А.В.

кандидат економічних наук, асистент кафедри банківської справи,

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАДАЧ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В НАПРЯМКУ МІНІМІЗАЦІЇ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ

З квітня 2007 року питання глобальної фінансової стабільності набуває важливого значення з огляду на посилення основних фінансових ризиків, зокрема кредитного і ризику ліквідності, підвищення волатильності ринків капіталу та суттєвого погіршення стану фінансових інститутів. Починаючи вже з 2009 року наслідки зв'язку між порушенням фінансової стабільності та темпами економічного зростання країн стають загрозливими та перетворюють проблему забезпечення фінансової стабільності на першочергове завдання державної фінансової політики більшості країн світу.

Поряд із вище зазначеним відбувається формування нової парадигми банківського регулювання та нагляду, яка відрізняється від попередньої зосередженням уваги наглядовців на забезпеченні стабільності фінансової системи в цілому (макропруденційна спрямованість нагляду), а не на стійкості окремих фінансових інститутів (мікропрудеційна спрямованість нагляду). Ключове місце в новій системі банківського регулювання та нагляду відіграють системні ризики, зокрема необхідність їх мінімізації. Так, зокрема голова Федеральної Резервної Системи США – Бен Шалом Бернанке, відкриваючи 15 вересня 2011 р. у м. Вашингтон конференцію, яка проводиться раз на два роки за підтримки ФРС, та вперше присвячену регулюванню системного ризику, зазначив трансформацію сучасної регуляторної політики: «Якщо три попередні конференції фокусувалися переважно на проблемах монетарної політики, то дослідження, що представлені на сьогоднішній конференції, сфокусовані на необхідності підтримки ФРС фінансової стабільності та обмеженні системного ризику…» [1].

Необхідність врахування системних ризиків в сучасній наглядовій практиці обумовлена, по-перше, перевищенням соціальних витрат банкрутства фінансової установи (особливо банку) над приватними витратами; по-друге, неспроможністю мікропруденційного нагляду гарантувати фінансову стабільність в цілому. Наприклад, підвищення нормативів достатності капіталу банків – як одного з найбільш поширених заходів мікропруденційного банківського нагляду – може спричинити підвищення ризикованості діяльності банків з метою забезпечення позитивних фінансових результатів та необхідної норми віддачі на вкладений акціонерами капітал. Стосовно доцільності врахування системних ризиків у наглядовій банківській практиці, зазначимо, що це пов'язано передусім зі специфічними рисами банківської діяльності, як одного з різновиду фінансового посередництва.

Одним з актуальних напрямів дослідження проблеми мінімізації системних ризиків є питання регулювання та застосування відповідного природі цих ризиків інструментарію. Деякі науковці вважають проблему системного ризику для банків перебільшеною, та відповідно виступають противниками застосування спеціальних регуляторних заходів, спрямованих на мінімізацію цих ризиків з огляду на виникнення проблеми морального ризику та загострення проблеми «принципал-агент», які, в свою чергу, сприяють підвищенню ймовірності банкрутства та понесення значних витрат внаслідок банкрутства банків. У такому випадку найбільш дієвим засобом захисту від поширення масових банкрутств банків та реалізації системного ризику в фінансовій сфері пропонується вважати стабілізуючу макроекономічну політику, спрямовану на попередження виникнення цінових «бульбашок», та, як наслідок, сприяння зниженню вразливості банків. Враховуючи проблемність та складність як розробки, так і реалізації такої комплексної стабілізуючої макроекономічної політики в умовах ускладнення глобального фінансового середовища, появи значної кількості взаємопов'язаних факторів впливу його розвитку та джерел виникнення фінансових ризиків, виникає необхідність розробки спеціальних регуляторних заходів.

На сьогоднішній день в економічній літературі не існує погодженості в питанні інструментарію регулювання системних ризиків у банківському секторі зокрема. С.Л. Шварц досліджуючи проблему управління системним ризиком зосереджується на наступних трьох основних напрямках [2]:

– лімітування джерел виникнення системних ризиків, тобто застосування політики попередження (лат. ex ante);

– лімітування трансмісійних каналів системних ризиків, тобто застосування політики обмеження (лат. ex post);

– вжиття стабілізаційних заходів по відношенню до фінансових систем (лат. ex post).

Слід відмітити загальний характер наданих автором рекомендацій щодо регулювання системних ризиків та водночас обмежених в контексті розкриття конкретних механізмів застосування подібних регуляторних дій.

На думку Американської Академії Актуаріїв (суспільної професійної організації США) однією з причин реалізації системних ризиків під час світової фінансово-економічної кризи 2007-2008 рр. слід вважати неадекватність діючої системи ризик-менеджменту, яка сьогодні потребує внесення суттєвих змін [3]. Крім того, основне завдання регуляторів повинно полягати в управлінні системним ризиком, заснованому на таких ключових принципах як його ідентифікація, оцінка та моніторинг, вжиття безпосередньо управлінських заходів щодо його регулювання. У контексті ідентифікації системного ризику наглядові системи повинні зосередитися на джерелах його виникнення, до яких експертами віднесено високий рівень левериджу, швидкозростаючий або високий рівень концентрації ризиків, тісна кореляція між ринками та/або фінансовими інструментами, суперечливість облікової політики та системи бухгалтерського обліку країни тощо. На цьому етапі управління системним ризиком виникає потреба у створенні системи раннього реагування на його виникнення та подальше накопичення. Щодо оцінювання та моніторингу за системним ризиком з боку наглядових органів ключовим на думку експертів повинно бути запровадження та посилення звітності щодо ключових ризиків

системно важливих фінансових установ країн, в тому числі результатів проведених стрес-тестів. Стосовно вжиття безпосередньо регуляторних заходів важливого значення набуває координація зусиль між основними функціональними регуляторами фінансового ринку країни з метою розуміння трансмісійного механізму ризиків та шоків в межах однієї фінансової системи.

Незважаючи на комплексність підходу до вирішення проблеми регулювання системним ризиком, основним недоліком вище наведених рекомендацій Американської Академії Актуаріїв є застосування традиційного підходу до регулювання ризиків, що залишає поза увагою специфіку реалізації та наслідків системних ризиків.

Таким чином, узагальнюючи накопичений на сьогодні світовий досвід регулювання системних ризиків у фінансовому секторі зазначимо лише окремі його напрямки, які потребують подальшого дослідження та вдосконалення: розробка ефективної системи створення буферів капіталу та ліквідності фінансових установ, запровадження обмежень на найбільш ризиковані напрямки діяльності фінансових установ (наприклад, торгівля цінними паперами, операції на ринку деривативів тощо), реформування основних сегментів фінансового ринку щодо правил та принципів їх функціонування, регулювання контрагентських відносин на фінансовому ринку, проактивне регулювання системно важливих фінансових установ тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bernanke Ben S. Opening remarks At the Conference on the Regulation of Systemic Risk, Federal Reserve Board, Washington, D.C. September 15, 2011 [Electronic resource] / Federal Reserve System // Mode of Access : http://www.federalreserve.gov/ newsevents/speech/bernanke20110915a.htm. – Title from the screen.

2. Schwarcz Steven L. Keynote Address: A Regulatory Framework for Managing Systemic Risk [Electronic resource] / European Central Bank Seminar on Regulation of Financial Services in the EU: Surveillance-Resilience-Transparency. October 20, 2011 // Mode of Access:

http://www.ecb.europa.eu/events/conferences/shared/pdf/reg_fs/keynote_schwarcz.pdf?8ce0313edefeb47940bf8c06ce759c70. – Title from the screen.

3. Concepts for Successful Regulation of Systemic Risk [Electronic resource] / The American Academy of Actuaries // Mode of Access: http://www.actuary.org/files/publications/risk_april09.pdf. – Title from the screen.

Буряк, А.В. Трансформація задач банківського нагляду в напрямку мінімізації системного ризику [Текст] / А.В. Буряк // Фінансові аспекти розвитку економіки: теорія, методологія, практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (28-29 березня 2014 р.). – Львів : ЛЕФ, 2014. – Ч.1 – С. 61-63.